

Lena Odeberg
Tel: 010-698 10 57
lena.odeberg@naturvardsverket.se

DOKUMENTATION
2018-12-21

Annika Nilsson
Tel: 016-544 20 63
Annika.nilsson@energimyndigheten.se

Sammanställning av anteckningar från hearing inför arbetet med att ta fram en strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad

Tid: Tisdagen den 18 december, kl. 9.30-14.00, kaffe serveras från 9.00
Plats: Naturvårdsverket, Valhallavägen 195, lokal Sarek
Deltagare: Enligt sändlista, bilaga A

Bakgrund

Naturvårdsverket och Energimyndigheten leder uppdraget att ta fram en gemensam strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad. Inom ramen för detta arbete bjöd myndigheterna in till en hearing för att höra intressenters syn på vilka utmaningar och möjligheter en hållbar vindkraftutbyggnad står inför - och vilka frågeställningar en strategi behöver hantera.

Introduktion *(se bifogad pdf)*

Strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad

Caroline Asserup, Energimyndigheten och Christian Haglund, Naturvårdsverket

Markanspråk och vindläge

Kristina Eriksson och Maria Stenkvist, Energimyndigheten

Natur- och friluftslivsvärden och människors livsmiljö

Henri Engström NV

Energiutvinning i Sveriges havsplanering

Elin Celik, Havs- och vattenmyndigheten

Hearing del I – Viktigaste frågeställningarna att hantera i en strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad

Övergripande kommentarer som framfördes från flera av grupperna var:

- √ Definiera vad som avses med en hållbar vindkraftsutbyggnad
- √ Tydliggör vad som är det förväntade resultatet från strategin
- √ Kommunikation och förankring av arbetet är viktiga komponenter
- √ Inkludera en plan för hur innehållet kan uppdateras och hållas aktuellt över tid

Det som framfördes i samtalen avseende vilka frågor och problem som strategin bör hantera sammanfattas nedan. Mer utförliga anteckningar från respektive grupp har tagits om hand inom arbetsgruppen, sammanställningen nedan redogör för samtalen i grova drag, utifrån Naturvårdsverkets och Energimyndighetens tolkning och samlade bild av samtalen.

Grupp 1

Ökad kunskap minskar konflikterna

Det saknas ofta nödvändig kunskap för att göra de ställningstaganden som krävs, både hos lokala myndigheter och hos branschen. Vägar framåt kan vara bättre samordning och mer resurser till lokala och regionala myndigheter.

Det långa tidsperspektivet en utmaning

Tidsperspektivet är viktigt att adressera: Hur kommer verksamheterna att utvecklas på 20-30 år? Även om det är svårt att veta idag, måste strategin ha en plan för vad som händer efter att det aktuella arbetet rapporterats och hur man ska hantera utmaningarna med de långa tidsperspektiven.

Nationell planering kontra lokal acceptans

Det behövs en långsiktig nationell planering, som även beaktar det lokala perspektivet. Havsplaneringen är ett bra exempel på planering utifrån ett centralt perspektiv men för vindkraft på land krävs mer omfattande processer avseende lokal förankring. Målet bör vara en nationell plan som är förankrad i alla kommuner och ger förutsättningar att planera exempelvis elnätutbyggnad på lång sikt. Det är viktigt för acceptansen att även involvera medborgare, lokala aktörer och folkhälsoperspektivet. Strategin bör sträva efter att vara en hjälp och ett stöd snarare än en pekpinne.

Grupp 2

Bra med en nationell strategi, men utred behovet av kompensationsåtgärder

Om möjligt skulle det vara positivt att välja ut några större områden där vindkraftsintresset kan prioriteras. Förutsättningar att använda kompensationsåtgärder bör utredas även om det är svårt med nuvarande regelverk. Identifiera vilka arter som påverkas mest.

Strategi kontra enskild prövning

Förutsägbarhet i tillståndsgivningen önskas. Naturvärden bör hanteras med ett helhetsperspektiv och inte bara på den individuella prövningsnivån. När det som nu avgörs av olika miljöprövningsdelegationer finns också en risk för stora skillnader i hantering över landet. Strategin utmanar prövningssystemet.

Bättre kunskapsunderlag

En utmaning är att det finns behov av bättre kunskapsunderlag samtidigt som bilden förändras och metoderna för framtagande är resurskrävande.

Effektivare utnyttjande av elnätet möjliggörs

Strategin bör ta hänsyn till ett effektivt utnyttjande av elnätet och rätt utformad bör den även kunna bidra med nyttor för naturvärden.

Grupp 3*Bryt ner övergripande nationella mål regionalt/lokalt*

En viktig uppgift för strategin är att vara ett kommunikativt instrument för energiomställningen i allmänhet och vindkraftsutbyggnaden i synnerhet. Den bör syfta till att bryta ner det stora övergripande målet regionalt och lokalt samt medverka till en mer effektiv och förutsägbar tillståndsprocess som även kan anpassas efter teknikutvecklingen. Avgörande att kommuner känner ett ansvar för att bidra och möjliggöra en utbyggnad. Det kommunala vetot måste strategin förhålla sig till och hantera.

Samsyn kring nuläget och utbyggnadsbehovet

En viktig framgångsfaktor är en förankrad och faktabaserad bild som beskriver nuläget avseende befintlig vindkraftsutbyggnad och förutsättningar att uppnå målen i energiöverenskommelsen. Helt avgörande för att nå en utbyggnad är möjligheten att få tillstånd i goda vindlägen.

Målkonflikten globala och lokala nyttor

En viktig utmaning att adressera är målkonflikten mellan globala och lokala nyttor. Brister i nuläget är att klimatfrågan väger lätt i prövningen och att hanteringen inte ser lika ut över hela landet.

Grupp 4*Hur gå från planeringsunderlag till verkningsfull strategi?*

Det som beskrivits kan tolkas vara mer av karaktären planeringsunderlag vilket riskerar att inte bli verkningsfullt som en strategi. Ett förslag är att se över mål och inriktning med avseende på förväntad effekt samt definiera målet relaterat till helheten i energisystemet (exempelvis energimix och hav/landbaserad vind).

Bryt ner utbyggnads målet i etapper

Det påpekades att ett högt ställt mål för vindkraftsutbyggnaden till 2040/45 kan vara svårt att få acceptans för och att hantera för berörda aktörer. Därför vore det bra att formulera delmål för utbyggnaden.

Samordnade statliga intressen och avvägningar nationellt

Önskvärt är att så långt möjligt eftersträva tydliga och förankrade avvägningar från staten. Det underlättar förståelse och förutsättningarna för regionala och lokala myndigheter att implementera strategin. Kommunerna har behov av långsiktiga spelregler för att möjliggöra en resurseffektiv implementering i sina ofta begränsade organisationer. En större grad av på förhand samordnade riksintressen önskas i syfte att lämna färre svåra avvägningar för hantering hos lokala myndigheter.

Elnätets funktion en viktig utgångspunkt

Påpekades vikten av att hänsyn tas till hur elsystemet kommer fungera i en framtid när det är 100% förnybart samt att inkludera möjligheter att reinvestera i framtida produktion där nätet är utbyggt. Hela energiomställningen behöver ta hänsyn till elnätets funktionalitet så att systemet inte riskerar att skadas eller får onödigt svårt att möta ett samhällets behov av el.

Strategin i relation till EU:s regelverk?

Lyftes fram att det i arbetet bör analyseras vilka frågor som omfattas av EU:s regelverk, och vad som kan hanteras nationellt i strategin. Det är även viktigt att förhålla sig till om lösningar står i strid mot t.ex. regeringsformens regler om kommunalt självstyre eller på annat sätt saknar stöd i dagens regelverk.

Få med kommunerna

Med tanke på planmonopolet är det särskilt viktigt att kommunerna förstår och tar ansvar för sin del av elsystemet. Påpekades också att det inte är realistiskt att tro att kommunerna i dagsläget kommer att ha drivkrafter för att bygga ut vindkraften till tillräcklig nivå sett i ett nationellt perspektiv, bara utifrån deras egna intressen och behov.

Grupp 5*Acceptans*

En viktig fråga för strategin att hantera är att säkerställa en bred acceptans för dess innehåll bland lokala aktörer såsom närboende och markägare. Exempel på komponenter för att uppnå detta är möjligheter till inflytande, bra markavtal och erbjudande av delägarskap. Genom dialog kan nyttor och synergier skapas. Exempelvis kan vägar till verket samordnas med annan infrastruktur som fiber och turism. Som inspiration avseende modeller för kooperativt ägande rekommenderas att man tittar på Danmark.

Likformad återföring till lokalsamhället

En annan fråga att beakta är hur vi säkerställer en relevant, schysst och likformad återföring av nytta till lokalbefolkningen. Här finns modeller för vindpeng eller bygdepeng som överenskommit mellan organisationer men de förutsätter förhandling. I Danmark finns det lagstiftning om lokalt deltagande som vi bör titta på. Ett annat sätt är om kommunerna kunde få fastighetsskatt som intäkt för vindkraft.

Tänk efter före

Det är viktigt att man i arbetet från början har med sig vilka frågor som behöver ställas i utvärderingen efter och under resans gång. Exempel kan vara: Vad har man gjort och på vilket sätt har man åstadkommit resultat? När arbetade man i enlighet med strategin? Hur gick det då? Vilka faktorer bör följas upp? Det bör även följas upp i vilken utsträckning lokalbefolkningen givits möjlighet till inflytande under resans gång.

Grupp 6*Förståelse för energiomställningen*

Acceptans och förståelse för energiomställningen behöver eftersträvas hos myndigheter och aktörer på alla nivåer. Utgångspunkten bör vara att alla kommer behöva avstå från ytor för att få till en omställning. Här efterfrågas även kunskapsspridning kring framtida (brist på) elproduktion.

Kunskap och teknikutveckling

Det behöver säkerställas att beslut baseras på kunskap och fakta om vindkraftens påverkan på människor och natur snarare än på känsla. Här ingår även utveckling av kunskap kring teknikutveckling hos tillståndsmyndigheter. En begränsning av höjden till 150 m kan fälla projekt och leder inte till en resurseffektiv utbyggnad.

Tidsperspektivet

Förutsedd utbyggnad av vindkraft behöver brytas ned i kortare tidsperioder för att på så vis bli mer konkret och möjliggöra analys av vad för behov som finns i ett kortare tidsperspektiv. Utbyggnaden av vindkraft behöver också ske i takt med elsystemets utveckling. T ex i fas med nedläggningar av annan elproduktion. Det är viktigt att strategin förhåller sig till nulägesbilden, men att den kan revideras när förutsättningarna ändras.

Prioritera även vindkraftsintresset

Vindkraften måste få tillgång till bra vindlägen och stora områden för att en omställning ska kunna göras. Prioritering av vindkraftsintresset behöver väga tyngre i relation till andra intressen i en avvägningssituation.

Artskydd och hinderbelysning

Se över tillämpningen av artskyddet så att detta inte innebär ett individskydd där varje individ i en art ska värnas. Även regelverket kring hinderbelysning bör ses över då det ses som ålderdomlig och ställer till stora problem. Överlag bör användningen av luftrum ses över då det upplevs som att det saknas systematik i användningen av luftrum.

Lär av länder som kommit längre

Det kanske är möjligt att lära från Danmark och Tyskland som har kortare skyddsavstånd till annan infrastruktur som t ex vägar? De har även byggt ut mer vindkraft på mindre yta.

Kommentarer från Sametinget

Sametinget hade inte möjlighet att närvara vid mötet och sände sina kommentarer skriftligt under hearingen. Dessa sammanfattas nedan.

Det är viktigt att analysera vad miljömålen och vad Agenda 2030 innebär. Renskötsel bidrar till att uppfylla flera av miljömålen. Sverige kan inte bevilja tillstånd till vindkraftsparker utan att ta hänsyn till Agenda 2030 och människors välmående. Den erfarenhetsbaserade traditionella kunskap som samer, renskötande eller icke renskötande besitter måste tas tillvara.

I de kommuner som har riksintresseområden för vindkraft utpekade behövs forskningsanalyser på hur människor mår, undviker människor att vara i naturen där det är vindkraftverk? Känner sig lokalbefolkningen begränsade eller inte? Vindkraftsparker tar mycket marker och förstör naturligt bete.

Sveriges mål inte är realistiskt om målet ska realiseras genom storskalig vindkraft inom renskötseområdet, med tanke på att samerna som urfolk har rätt till att ha kvar och utveckla sin kultur och där markerna är det viktigaste för att kunna uppfylla den rätten.

Om Sverige ska kunna uppfylla det högt ställda målet med vindkraft ser vi att man får satsa på havsbaserad vindkraft och inte sikta på storskaliga vindkraftsparker inom renskötseområdet. Markerna med renbete krymper för varje verk som sätts upp.

Förutom havsbaserad vindkraft bör kraftverken sättas upp där elen ska förbrukas. Man bör satsa mer på forskning för att få fram mer effektiva vindkraftverk så att de kan placeras där förbrukningen är, i närheten av de elintensiva industrierna och där det bor flest förbrukare, i städerna.

Anmälda myndigheter och organisationer

100 % Förnybart
BirdLife Sverige
Boverket
Chalmers tekniska högskola
Energiföretagen
Enetjärn Natur
Folkhälsomyndigheten
Föreningen svenskt landskapsskydd
Försvarsmakten
Havs och vattenmyndigheten
Hela Sverige ska leva
Kammarkollegiet
Kungliga tekniska högskolan, KTH
Lantbrukarnas riksförbund
Luftfartsverket
Länsstyrelsen
Naturskyddsföreningen
Naturhistoriska riksmuseet
Riksantikvarieämbetet
Sametinget
Skellefteå kraft
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Statens geologiska undersökning
Svensk Vindenergi
Svensk Vindkraftförening
Svenska Kraftnät
Svenska Samernas Riksförbund
Sveriges kommuner och landsting
Trafikverket
Världsnaturfonden, WWF